

gender a věda

newsletter

DUBEN 2019

OBSAH

- O čem se psalo v dubnu 2019
- Report o GenderAction
- K poslechu
- K přečtení
- Perličky a špeky
- Aktuality

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v měsíci dubnu nás potěšila Cena Nakladatelství Academia za překlad knihy Angely Saini *Od přírody podřadné* a také zpráva, že eurokomisařka Věra Jourová se stala úplně první Češkou v žebříčku 100 nejvlivnějších osob časopisu TIME. Přinášíme Vám zprávu z konference Budoucnost genderové rovnosti v evropském výzkumu a inovacích, kterou náš tým zorganizoval v Bruselu v rámci projektu GENDERACTION. Dále se dočtete o poutavých knižních novinkách a výstavě o ženské emancipaci, která právě odstartovala v Náprstkově muzeu.

Zajímavé čtení Vám přeje

Tým NKC

Věra Jourová mezi nejvlivnějšími osobnostmi světa

Věra Jourová se stala první Češkou v žebříčku [100 nejvlivnějších osob](#) časopisu TIME.

Eurokomisařka se zasadila za jeden z nejdiskutovanějších evropských předpisů loňského roku - Obecné nařízení o ochraně osobních údajů, zkráceně GDPR. Také se věnuje rovným příležitostem žen a oblasti justice, ochraně spotřebitelů. V současnosti například prosazuje zjednodušenou výměnu dat v kriminálním vyšetřování mezi státy EU a USA.

Časopis TIME vydává žebříček 100 nejvlivnějších osobností od roku 2004. Dělí je do skupin podle jejich zásluh - vůdci, umělci či ikony. Jourová byla zařazena do kategorie titánů. Titul titána roku sdílí například se zakladatelem sociální sítě

Facebook Markem Zuckerbergem. Tomu přitom značně ztížila práci právě zmíněným nařízením o ochraně soukromí uživatelů internetu.

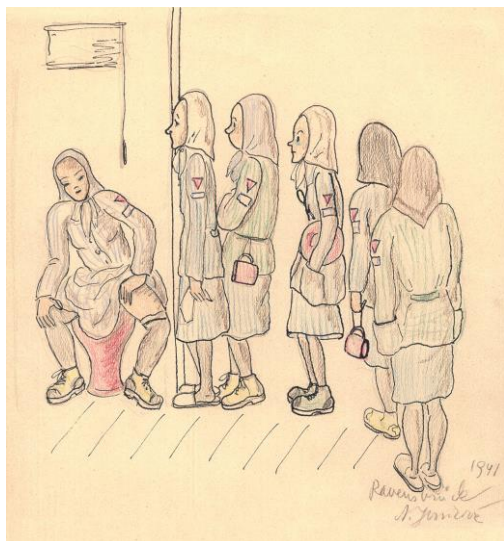
Chci to, co muži

Loni na podzim došlo k mimosoudnímu vyrovnání v případě výzkumnic, které se soudily se svým zaměstnavatelem, věhlasným americkým Salkovým institutem pro studium biologie (Salk Institut For Biological Studies). Víkendová příloha deníku New York Times nyní přináší podrobnější popis celé kauzy a zmiňuje další případy [diskriminace vědkyň](#) v amerických vědeckých institucích. Podle výpovědi jedné z nich muži dostávají ve všem vždy přednost, získávají větší granty, víc se jim za jejich úspěchy aplauduje, zatímco ženy mají menší a hůře vybavené laboratoře, nejčastěji umístěné někde v přízemí: „Možná si člověk nedokáže představit, že jsem byla tak naivní, když jsem nemohla nejprve uvěřit tomu, že se to (diskriminace vědkyň) opravdu děje. Asi jsem opravdu byla,“ říká molekulární bioložka Nancy Hopkins.

Nancy Hopkins: Asi jsem byla naivní.

Menstruace a holokaust

Ženy v táboře. Nina Jirsíková

Téma menstruace a holokaust zpracovává článek na webu [History Today](#). Vychází ze stejnojmenné studie historičky Jo-Ann Owusu. Navzdory víře, kultuře a národnosti ženy vězněné v koncentračních táborech menstruace spojovala. Všechny v táborech zažívaly otřesné podmínky a všechny trpěly úzkostnou obavou, že přestanou menstruat, a tudíž přestanou být plodné.

V táborech se menstruace stala veřejnou záležitostí. „Neměly jsme vodu na umytí, neměly jsme ani spodní prádlo. Nikam jsme nemohly. Byla to pro mě ta nejvíc dehumanizující věc,“ vzpomíná přeživší Trudi Levi. Jiná bývalá vězenkyně Gerta Weissman si vybavuje, jak si z přiděleného kusu vězeňského oděvu natrhala hadříky, které si pak úzkostlivě

schovávala pod matrací, aby jí je nikdo nezcizil, což se běžně dělo.

Menstruace na druhé straně mohla ochránit ženy před znásilňováním či lékařskými experimenty. Bývalá vězeňkyně Elizabeth Fieldman, která v táboře přestala menstruovat, vzpomíná, jak si půjčovala prádlo pošpiněné krví od své menstrující sestry, aby se uchránila operačních experimentálních zákroků.

Článek zmiňuje českou [historičku Annu Hájkovou](#) z Warwick University, která se věnuje ženám a holokaustu. Další česká stopa v článku je kreslený obrázek, jehož autorkou je [Nina Jirsíková](#), výrazná postava meziválečné avantgardy, choreografka a tanečnice, která strávila čtyři roky v koncentračním táboře Ravensbrück.

Muži více podléhají placebo

O tom, že ženy a muži vnímají bolest jinak, už není pochyb. Nová [studie](#) norské vědkyně Sary Magelssen Vambheim se zabývá bolestí, strachu z bolesti a placebem. Z jejího výzkumu vyplývá, že muži daleko snadněji podléhají efektu placebo a ženy nocebo (očekávání, že léčba nebo průběh nemoci zhorší zdravotní stav dotyčné). Na vzorku zdravých lidí ve věku od 18 do 40 let zjistila, že muži daleko lépe reagují na pozitivní očekávání, kdežto ženy daleko snadněji uvěří zhoršení zdravotního stavu. „Do budoucna doufáme, že najdeme léčbu šitou na míru ženám i mužům, která bude vycházet z našich zkušeností a výsledků výzkumu,“ říká Sara Magelssen Vambheim.

Mikro-agrese ve vědě

„Mužská dominance vede k představě, že věda, například geofyzika, je mužská práce. Tento stereotyp a mnoho dalších v naší společnosti bohužel přetrvává, i když neexistuje důvod, proč by žena měla být horším vědcem,“ říká výzkumnice Martina Ulvrová v [rozhovoru](#) pro web Věda a výzkum. Spolu se svými kolegyněmi a kolegy založila blog [Did this really happen?](#), který monitoruje sexistické chování ve vědeckém prostředí. Vědkyně a kreslířka [Alice Adenis](#) dává konkrétním případům šovinistického chování ze života komiksovou podobu.

GENDERACTION V BRUSELU - BUDOUCNOST GENDEROVÉ ROVNOSTI V EVROPĚ

Projekt GENDERACTION je v půlce svého trvání. Při této příležitosti zorganizovalo NKC – gender a věda jako koordinátorské pracoviště projektu konferenci, na kterou se sjelo 68 účastnic a účastníků, aby diskutovali o budoucnosti genderové rovnosti v evropském výzkumu a inovacích. V letošním roce je to také 20 let, co Evropská unie začala téma genderových nerovností ve výzkumu řešit. Tématem diskuzí byl proto vývoj prosazování genderové rovnosti ve výzkumu v členských státech a v Evropské komisi a priority do budoucna.

Tým GENDERACTION ke konferenci vypracoval pokyny (Policy Brief) k budoucnosti genderové rovnosti v evropském výzkumu a inovacích ([policy brief on the future of gender equality in European research and innovation](#)), které definují klíčová doporučení. Mezi nimi jsou například apel na zohlednění intersekcionalního přístupu k genderové rovnosti, rozvoj konkrétních aktivit v rámci programu Horizon Europe se zaměřením na země s nižší inovační kapacitou, zapojení podnikatelského sektoru, aktivní podpora genderové rovnosti v mezinárodní spolupráci a celkové posílení genderové rovnosti ve výzkumu a inovacích v programu Horizon Europe.

Česká část týmu projektu GENDERACTION na konferenci

Na konferenci vystoupila mimo jiné prominentní feministická politoložka Mieke Verloo. Profesorka Verloo mimo jiné zdůraznila potřebu analyzovat, jakým způsobem se šíří „špatná praxe“ (Bad Practices) a jak udržet téma prosazování genderové rovnosti při silících negativních reakcích a útocích ze strany konzervativní části společnosti.

Grantové agentury hrají dnes důležitou roli. Mají moc ovlivňovat pracovní podmínky a pravidla v institucích a také klást požadavky na to, jak je ve výzkumu reflektováno pohlaví a gender. Proto GENDERACTION na konferenci pozval zástupce a zástupkyně grantových agentur, mezi nimi Výzkumnou radu Norska (RCN), Technologickou agenturu ČR (TAČR) a Španělskou výzkumnou agenturu, aby se podělily o zkušenosti s prosazováním genderové rovnosti ve svých zemích.

Španělská grantová agentura zavedla opatření na podporu genderové rovnosti, přičemž se zaměřuje na flexibilitu, lidské zdroje a sladování práce a rodiny. Rovněž podporuje genderová studia a genderová dimenze výzkumu patří mezi kritéria hodnocení výzkumných projektů.

Norská rada (RCN) si je vědoma, že je nutné s tématem genderové rovnosti pracovat jako s prioritou. Genderová perspektiva je součástí všech jejich pracovních programů. RCN rovněž usiluje o zrušení (?) pracovních smluv na dobu určitou a chce řešit problém nadměrné soutěživosti. Ta podle Jespera Simonsena dnes představuje hlavní problém (ve výzkumu?).

Umělá inteligence (Artificial Intelligence, AI) dnes patří mezi nejžhavější témata výzkumu. S tím také přibývá studií, které dokazují, že podcenění genderových a rasových předsudků negativně ovlivňuje vývoj AI a může tyto negativní jevy ještě zhoršovat

Závažnost tohoto panelu nastínil další panel za účasti Sabine Theresie Köszegi, členky Komise expertů na umělou inteligenci (Commission High Level Expert Group on Artificial

Intelligence), profesorky vědy, která hovořila o práci a organizaci na Technické univerzitě ve Vídni, dále Giny Neff, docentky na Oxfordském internetovém institutu a Milagros Sáinz Ibáñez, vedoucí výzkumné skupiny Gender a ICT na Internetovém interdisciplinárním institutu na Katalánské univerzitě. Vystupující se shodly na tom, že je potřeba studovat každodenní používání AI a je zapotřebí monitorovat případy jejího systematického zneužívání, vypracovávat podrobné audity AI a systémy řízené stroji. Profesorka Verloo poznamenala, že AI se dnes využívá zejména ve vojenství a „sex průmyslu“, proto je potřeba zajistit prostředky, které budou věnovány genderové analýze a výzkumu v těchto oblastech.

Zdá se, že se ocitáme v přelomovém bodě – na jedné straně zaznamenáváme pokrok v prosazování genderové rovnosti, na straně druhé se množí útoky na „genderovou ideologii“. Jean-David Malo, který na konferenci zastupoval Evropskou komisi, vyzval k hledání nových odvážných řešení. GENDERACTION výzvu přijímá a do budoucna poskytne doporučení, jakým směrem se v tomto ohledu vydat, jak na evropské úrovni, tak i na úrovni členských států.

K POSLECHU

Máte-li dost čtení a raději byste si něco poslechli nebo se na něco podívali, nabízíme Vám zajímavé podcasty na téma gender a věda.

Naladte se a naladte si.

Historický objev versus sexistická kampaň

Na jedné straně historický objev, na straně druhé sexistická kampaň vůči ženě, která se v očích šovinistů „provinila“ tím nejhorším možným hříchem: viditelným úspěchem v oboru, kde po desítky let dominují muži. Tak jde ve stručnosti shrnout bouřlivou debatu, která se na sociálních sítích rozjela po zveřejnění zásluh vědkyně Katie Bouman na publikaci prvního snímku černé díry. Překladatel a novinář Lukáš Grygar ve svém příspěvku pro [Radio Wave](#) reflektuje sexismus, který vůči ženám panuje ve vědě.

Genderová dimenze do institucí

Proč je důležité zahrnout genderovou diverzitu v institucích a genderovou dimenzi v obsahu výzkumu a inovacích a jak to ovlivňuje životy každého z nás, se dozvíte v [tomto podcastu](#), ve kterém promlouvá profesorka [Londa Schiebinger](#) ze Stanfordské univerzity, průkopnice projektu [Gendered Innovations](#) (genderová dimenze v obsahu výzkumu a inovacích).

Jediná žena ve fyzice

O objevitelce pulsarů Jocelyn Bell Burnell jsme psali v [minulém newsletteru](#). Jocelyn Bell Burnell vystoupila v březnu na konferenci *Women In Science*, pořádané britskou ambasádou. V dubnu byla hostkou pořadu České televize [Hydepark Civilizace](#). Moderátorovi

Danielu Stachovi vyprávěla o nelehkých počátcích studia, o objevu pulsarů a rádiových vlnách aj. Pořady ČT24 si můžete poslechnout i ve zvukové podobě jako [podcast](#).

K PŘEČTENÍ – NENECHTE SI UJÍT

Nadřazení: kniha o „vědeckém rasismu“

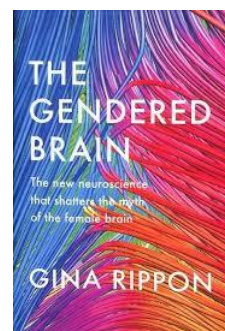
Celá staletí jsou dominantní společnosti přesvědčeny o své nadřazenosti. I mnozí vědci a vědkyně jsou často toho názoru, že rasa je biologicky determinována. A i dnes existují snahy vyvyšovat jisté rasy nad jiné.

Nová kniha britské populizátorky vědy Angely Saini [Superior: The Return of Race Science](#): *The Mad Science of Race and its Fatal Return* se zabývá „vědeckým rasismem“ a na Amazonu je možné si ji rezervovat.

Lego nebo panenky?

Lego nebo panenky? Jsou mozky mužů a žen opravdu jiné? Ano, jsou, ale jenom proto, že to tak vidíme my. Gina Rippon, profesorka kognitivního neurozobrazování z Astonské univerzity v Birminghamu, patří k stále rostoucí skupině neurovědců, psychologů a expertů na gender, rozptýlených po celé planetě, která se usilovně snaží vymítit představy, že se mozky zásadně liší dle pohlaví.

Její nová kniha [Gendered Brain](#) předkládá další důkazy o tom, že biologie gender mozků nedeterminuje, že je to ryze společnost, která rozdíl v mozcích pohlaví sama určuje. Nejedná se o nový objev – Gina Rippon se odkazuje na studie vědkyň a vědců z 60. a 70. letě.

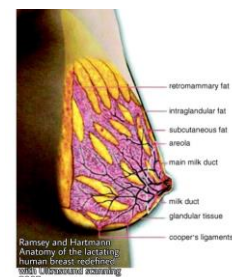
PERLIČKY A ŠPEKY

Prsa jako kopretiny nebo jako větve stromů

Zajímavý chaos vznikl nad [virálním hitem](#) fotografie svalstva ženského poprsí. Mléčné žlázy natně připomínající kopretiny (mle) překvapily nejednu čtenářku a čtenáře.

Jenže po několika dnech virálního šíření se objevily zprávy o tom, že takto mléčné žlázy žen nevypadají. Spíš než kopretiny připomínají větvičky stromů (viz druhý obrázek). Větve nebo kopretiny, možná to není zas tak důležité, jako skutečnost, že zmatek kolem jednoho obrázku vypovídá o tom, že toho o podobě ženského prsního svalstva víme smutně málo.

Cena Nakladatelství Academia pro NKC

V jedenáctém ročníku Cen Nakladatelství Academia, které veřejnosti představují výběr kvalitní odborné a populárně-naučné literatury, byly 9. dubna 2019 vyhlášeny vítězné tituly. Kniha autorky Angely Saini [Od přírody podřadné: Jak se věda mýlila v ženách](#) získala cenu za překlad. Knihu lze opět zakoupit v [e-shopu](#) Nakladatelství Academia.

Akademici a akademičky budou stávkovat

Za lepší podmínky a vyšší zastoupení žen ve švýcarských institucích stojí za to stávkovat. 14. června 2019 tak učiní nespokojení vědci a vědkyně, kteří v tomto [Manifestu](#) sepsali 20 požadavků. Mezi nimi jsou například stejné platové podmínky pro ženy i muže, padesátiprocentní zastoupení žen mezi profesory a také ve všech vědeckých radách, komisích a orgánů Švýcarské státní vědecké nadace. I Vy samozřejmě můžete připojit svůj podpis.

Příběh ženské emancipace v Náprstkově muzeu

Zveme vás na zajímavou [výstavu](#) *Vlastním hlasem*, která přibližuje osudy českých žen od poloviny 19. století do současnosti, jež se nebály jít proti dobovým konvencím. NKC se podílelo na koncepci období normalizace. Na výstavě můžete zanechat i osobní vzkaz!

Víte o něčem zajímavém, o čem bychom podle vás měly v newsletteru informovat? Napište nám na nkc@soc.cas.cz

NEWSLETTER DUBEN 2019

Měsíčník newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ISSN 1801-7339.

Newsletter vychází s podporou grantu Inter-excellence LT117013 a podporou RVO 68378025_Rozvoj výzkumné organizace_ SOÚ AV ČR.

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: NKC – gender a věda

Korektury: Alena Ortenová

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderaveda.cz

Sledovat nás můžete také na sociálních sítích:

